

רבן של בני העלייה השנייה

מאת יעקב פיכמן

הועם, משהו נראה אטרורי לעומת החלום הגדול שנתקיים הזיתה מ" בנת הטענה. כי המציאות של היום תובעת יותר, מחייבת יותר. המת מירים צודקים תמיד, דורו של גור" דון היה דור מתמיר. האם לא בכוחו זה נעשה דור מחנך.

בהקשיבי לדברי המשותחים ש" ענותיהם היו שונות, רחפה לפני כל הזמן ומותו של גורדון, האיש שאת פגישתי עמו אני רואה כאחד מן התאריכים הגדולים בחיי. הדברים שפירסם — דוקא אלה שבהם ריכז את מחשבתו, לא תמיד נוחים לק" ריאה. והמבואות עשירי התוכן של צמח וברגמן לא רק מפארים את ההוצאת. — כתבי גורדון זקוקים להארה כזו, שהיא משלימה ומעמיקה את האיש ואת תורתו גם למי שהוכשר לתפיסת תוכנם בלי פירור שים. את כשרונו הספרותי, אפילו השירי, יש לגלות בירכתי ספריה, באגרותיו ובירשומי יומניו. את גורדון העסיקו בעיות היצירה כשהן לעצמן — אופן הכיטוי היה לו יסוד האמת שברעיון. סימן זה" כר החשוב ביותר של בעליו. אבל השיחה האינטימית קירבה אליה, והיא גם השפיעה לפעמים יותר מן הדברים שבכתב. שעם כל בהירותם ומאמצי ההסברה הגדושה לפעמים, ניכרת מתוכה התלבטות בעליהם. החשש שמא לא הגדיר את מחשבתו הגדרה גמורה, אבסלוטית, בעוד שבשיחה בעל"פה היה חפשי יותר, טבעי יותר — ולטבעיות זו הן חתר ביותר. זוכר אני את השיחות המעיטות עמי כשהיה סר אל ביתי בבואו לתל"אביב. דוקא בהן גילה את כל חריפותו, את כל כוחו האינטלקטור אלי הרב. הוא היה דרוך מאד, קולע תמיד אל העיקר, ועם זה היה איש שיחה שופע נועם ושופע הומור מאין כמוהו. רק אלה שהכירו אותו מתוך שיחות בלתי אמצעיות ידעו את הקסם האישי שבדברו, שבדמר תו כולה.

מובנת איפוא ההצעה שהציעו כמה מהמשתתפים במסיבה לקרב את מחשבתו לנוער באמצעות א" תולוגיות קטנות מוצאות ומוסברות יפה. אני הייתי מציע ילקוטים לא גדולים, שכל אחד מוקדש לנושא אחד: על העבודה על הטבע, על הלאומיות שלו, הנקיה מכל פראות, ליקוטים ממכתביו וכ" ביבליותריקה קטנה של א"ד גורדון, שגם בית" הספר יוכל לנצלה לשם הכשרת הדור הבא לחיים ולעבודה ברוחו של החלוץ הגדול. אחד מחיבורי הספרייה הזאת צריך להכיל ב" פיה טובה לילדים, שמחוכה ישת"ף האיש באורו האישי, בטוהר מזג, שהיא לא רק לויית חן לתורתו. כי אם גם בסגולותיו אלה נעשה דוגמא לדורו.

מתוך השיחות המתונות, אם גם לא תמיד ממצות, נצנץ משהו מאורו של גורדון, זה שהירבה לתבוע, שלא גרס רעיון למחצה, הגשמה למחצה, ועם זה לא היה "בעל מוסר" קודר, וכל כמה שהיה קנאי לרעיונו היה יותר קנאי לחיים, לשפע החיים. בהסתכלותו העמוקה נחמוגו הרמונית הטרגיות שברפיון האדם עם האמונה הגדולה בכוחו לשלימות, עם היופי שבחיים, למי שידע להעלות אותם. כל כמה שר" אה את עצמו לפעמים בודד כל כך, השמחה, הידידות, היו יסודות נפ" שו. כבר ציינתי במקום אחר את החסידות, שעם כל היותו איש הדור ותרבותו, ינק הרבה מאורה, ואמנם תורתו אינה תובעת קרבות ממגר שימיה, כי אם, להיפך — באה לג" לות את מעיינות האושר, להסיר את התבלול מעל עיניו — להכשיר אותנו לראות האור הגנוז, החפארת המצויה בכל. עם כל מה שתבע נאמנות שלימה, מסירות שלימה — מיצוי הרעיון עד סופו, והיה מכמה בחינות ממשיכו של אחד-העם. היה עממי יותר, אופטימי יותר, בחיבות האדם הגדולות שהורה היתה כל" לה הכרת זיוו של עולם, הכרת אוצי רותיו, שאינם מתגלים אלא למי שדבק בקדשי הטבע, שהם הם קד" שי החיים.

בצמאון זה לקדושה שהורגש פעם בפעם בשיחות אלה היתה ניכרת קדושת החיים, המפעמת את כל תורתו של א"ד גורדון.

עם הופעת כתבי א"ד גורדון ואגרותיו במהדורה חדשה ומושלמת (על ידי הוצאת הספרים של הסוכ" גות היהודית) הוזמנו על ידי יושבי ראש המנסת כמה מן הקרובים ביר" תר אל האדם הנפלא שהיה רבן של בני העלייה השנייה, לשיחת חברים, למסיבה שהיתה צריכה להיות מסי" בת זכרון למורה ושעה של תשבונ" הנפש לתלמידיו ומעריציו, לאלה שתורתו היתה תורת חייהם, והם תדורי הכרה שעם כל החליפות והתמורות שבאו בעולמנו, תורה זו היא עד היום הביטוי הנמרץ ביותר של רעיון ההגשמה הציונית ומיטב ערכיה.

היתה זאת מסיבה אינטימית, ברוחו של אד"ג — לא רבת-משתת" פים. באו על הרוב אלה שקיימו תורה זו, ונעליהם נלוו אלה, שהש" תתפו, ברב או במעט, במפעל ההר צאה הנאה. לא הרבו לדבר בשבח המורה, — הנושא הית: מקומה של תורתו במציאות שנשתנתה והדרך בה אפשר לחדשה, לתת לה מהלכים בקרב הדור, שדרך תפיסתו נשתנ" תה אף היא.

היתה זאת מסיבה חשובה, לפי מה שהובע בה, שנרמז בה, אך הנ" מה הכללית היתה אגלית במקצת. אפילו מנהל הישיבה, איש ההומור, הסולד מכל הגזמה ואינו נתפס ל" אוש, לא יכול שלא לציין כמה סימ" פטומים של ירידה, — שלא להעלות את הפרשה העגומה של עין-חרוד, שגילתה רוח רחוקה כל כך מזו של אנשי העלייה השנייה, שסגולתם היקרה ביותר היתה הצלילות, החב" רות, ההתגברות על יצרי פירוד ואיבה, שרק בכוחה הגיעו למה שה" גיעו ובה סוד השפעתם על אלה ששימשו להם דוגמא. עם זה לא נת" עלמו מן האור החדש, מן הערכין החדשים, אבל קבלו מר על המהומה הגדולה בכל פינות חיינו, על החר לין שנשתלטה, על האוירה שנתעכ" רה. בעצב ציינו את העובדה, שתר" רת גורדון, שביסודה הונחה הרי" עית, הונחה רמת האדם וכוסר הנ" פש להשיג את רוממות הטבע, ה" לכת ומשתכחה. לא היה זה רישון של דור הולך החי על זכרונם של הימים הטובים שעברו, ואינם עוד". היו, אגב, גם נציגי הדור השני, שידעו להעמיק את תורת גורדון, שמיצו מיצוי נוסף את מח" שבתו, שפשטות ועומק הם סגולר תיה הגדולות. אכן לא התגדרו בנצתונת של תורה זו. לא תוטעם כאן מה שהושג, אך מה שנפגם, ובעיקר — מה שהמציאות החדשה דורשת מאתנו. אולי בזה היה הקו הגורדוני שבשיחות אלה, שלא נת" עלמו מזה שהדאיג תמיד את המ" רה, ממיעוט התביעות מעצמנו, מסכנת השימוש של הערכים האנושיים, שטיפחם כל ימיו כעיק" רי תורתו, שטיפחום בני העלייה השנייה. את רוב המשותחים שיעמה התרדה, שמא יישכת היקר ביותר, שעליו נתן הדור את חייו, אותו ראה כהישג ראשון של עצמאותנו.

במסיבה זו הוטעם ביותר משבר הרוח, ההולך ומהריר, ושיש לרפאו כל עוד לא חתר תחת היסודות של הציונות, ששאפה לתיקון גדול, לאור גדול שיאיר על האדמה שבב" נו אליה, לא רק כדי לעבדה ולשמ" רה, כי אם גם לשמור על נפש עובדיה ושומריה, תשיבותה של מסיבה צנועה זו לא בכך שהעלתה באהבה את זכר האדם, שידע להע" ניק הוד ורוממות לרעיון, לכונן את לב הדור לערכין גדולים, שאיש לא מיצה את תוכנם כמוהו, כי אם בעצם החרדה, בעצם ההבהנה בק" דוטה שפחתה, ברגש זה יש משום תקנה למחצה, וזה היה מה שעודד את אלה שהכירו מה רהקה המצי" אות בימינו מתורה מאיכה זו, שה" טיף לעמו הוקן המופלא מדגניה.

לא היו אלה קובלנות של קנאים וכרי נפש, של אנשים מקופחים, החיים על זכרונות נעורים ואינם מסוגלים לראות אלא דרך אספקל" ריה של מציאות שהיתה ואינה עוד. החרדה לשלימות הרעיון לא טחה את עיני האנשים לראות, שהמצי" אות החדשה טרם נתגלתה, טרם קיבלה צורה, וצדק מי שאמר, כי הדור אינו יתום גם כיום, ומרם נדע מה מתחולל בו, מה פרי הולך וכבישיל במעמקי גניו, אכן משהו